

Halina Kaluża, Agnieszka Ginter, Jacek Kaluża

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

JAKOŚĆ ŻYCIA NA OBSZARACH WIEJSKICH W OPINII KOBIET Z POWIATU SIEDLECKIEGO

QUALITY OF LIFE IN RURAL AREAS ACCORDING TO THE OPINION OF WOMEN FROM SIEDLCE COUNTY

Słowa kluczowe: subiektywna jakość życia, poziom życia, kobiety, obszary wiejskie, powiat siedlecki

Key words: subjective quality of life, standard of living, women, rural areas, Siedlce county

JEL codes: Q12, Q75, R12

Abstrakt. Celem artykułu jest określenie poziomu oraz jakości życia kobiet, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet bezrobotnych na obszarach wiejskich na przykładzie powiatu siedleckiego. Na poziom i jakość życia ludności wpływa wiele czynników o charakterze mikro- i makroekonomicznym, m.in. aktywność zawodowa i związane z tym odpowiednie wynagrodzenie czy warunki mieszkaniowe. Zadowolenie z własnego życia uznawane jest za podstawowy wskaźnik subiektywnej oceny jakości życia. Oceny jakości życia dokonano w oparciu o czynniki subiektywne. Głównym narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety, który umożliwił pozyskanie informacji na temat cech społeczno-demograficznych respondentek oraz analizę podjętego zagadnienia. Przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, że najczęściej badanych kobiet oceniło swój poziom życia jako średni. Znaczna grupa kobiet zamieszkująca obszary wiejskie deklarowała wolę emigracji do miasta.

Wstęp

W literaturze przedmiotu istnieje wiele definicji jakości życia. Krzysztof Kud i Marian Woźniak [2013] interpretowali jakość życia jako stopień zaspokojenia materialnych i duchowych potrzeb człowieka. Jakość życia kształtowana jest przez wiele czynników, np.: sytuację mieszkaniową, bezpieczeństwo zatrudnienia, ochronę zdrowia i życia, możliwość uczenia się i podnoszenia kwalifikacji, dostęp do kultury, do placówek handlowych, stan infrastruktury technicznej czy stopień zaspokojenia indywidualnych potrzeb. Według Raportu Komisji ds. Pomiaru Wydajności Ekonomicznej i Postępu Społecznego, oceniając jakość życia, należy brać pod uwagę subiektywne wymiary jakości życia oraz obiektywne czynniki kształtujące te wymiary [Stiglitz i in. 2013].

Subiektywna jakość życia to ocena stopnia zaspokojenia potrzeb. Polega ona na subiektywnym postrzeganiu własnego życia w ramach określonego systemu wartości i w określonych warunkach społecznych, gospodarczych i politycznych. Jako przykłady miar z tego zakresu można wskazać zadowolenie ze stanu zdrowia, uzyskiwanych dochodów, własnej sytuacji mieszkaniowej [Borys, Rogala 2008]. Z kolei te drugie opierają się na założeniu, że jakość życia to obiektywne warunki życia ludzi, mierzone za pomocą obiektywnych zmiennych [Bogucki 2003]. Na poziom i jakość życia ludności wpływają liczne uwarunkowania o charakterze mikro- i makroekonomicznym. Istotne znaczenie wykazują wymienione pierwsze czynniki, do których można zaliczyć: zasoby ludzkie, rzeczowe i finansowe. Również wpływ na regionalne zróżnicowanie jakości życia ludności mają czynniki makroekonomiczne, wśród których najczęściej wymienia się m.in. wielkość przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń, sytuację na rynku pracy czy wielkość stopy bezrobocia [Bywalec, Rudnicki 2002]. Zwykle jednak pojęcie poziomu życia powinno się odnosić do potrzeb materialnych, a jakości życia – do całości bytowania ludzkiego [Ostasiewicz 2004, Pieczonka 2016]. Poziom życia rozumiany jest jako

stopień zaspokojenia potrzeb materialnych i kulturalnych [Słaby 2004]. Z kolei na poziom życia społeczeństwa wiejskiego ma wpływ m.in. znaczenie rolnictwa w gospodarce i zatrudnieniu czy też wielofunkcyjność obszarów wiejskich. Brak pracy jest głównym czynnikiem generującym ubóstwo, a bezrobocie nawet jednego członka gospodarstwa domowego powoduje niekorzystne zmiany w sytuacji materialnej całego gospodarstwa [Beskid i in. 1995].

Zainteresowanie w badaniach kobietami wiejskimi związane jest z koncepcją rozwijania obszarów wiejskich. Wskazuje to na konieczność aktywizacji społeczno-zawodowej kobiet, gdyż obserwuje się również spadek współczynnika feminizacji, związany z emigracją kobiet wiejskich do miast. Aby przeciwdziałać temu niepokojącemu zjawisku, należy wziąć pod uwagę różne możliwości wsparcia, jak np. nowe miejsca pracy czy aktywowanie nowych źródeł zarobkowania w zawodach związanych z otoczeniem rolnictwa.

Celem opracowania jest ukazanie subiektywnej oceny jakości życia kobiet, w tym pracujących i bezrobotnych zamieszkałych na obszarach wiejskich na przykładzie powiatu siedleckiego przy uwzględnieniu ich statusu zawodowego, sytuacji mieszkaniowej, finansowej oraz postrzegania walorów życia na obszarach wiejskich.

Material i metodyka badań

Do analizy poziomu i jakości życia wykorzystano materiał zgromadzony podczas badań terenowych w 2016 roku. Badanie przeprowadzono wśród 100 kobiet zamieszkałych w gminach wiejskich powiatu siedleckiego. Dobór próby do badań był losowy. Podstawowym narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety, w którym zawarto pytania dotyczące cech społeczno-demograficznych respondentek, sytuacji kobiet bezrobotnych na rynku pracy oraz materialnych i niematerialnych aspektów ich życia. Przeprowadzone badania ankietowe pozwoliły na poznanie subiektywnych odczuć respondentek dotyczących jakości ich życia w określonych warunkach społecznych i gospodarczych. Poszukiwano odpowiedzi na pytanie, czy zmniejszenie wpływów do budżetów gospodarstw domowych istotnie wpływa na jakość życia kobiet. W trakcie badań starano się uchwycić pierwsze odczucia kobiet, w tym również bezrobotnych, aby zachować w ten sposób subiektywność oceny. Szczególne uwzględnienie opinii kobiet nieaktywnych zawodowo podjęto ze względu na to, że bezrobocie ma znaczący wpływ na stopień zadowolenia i satysfakcji w życiu człowieka.

Wyniki badań

W grupie kobiet wiejskich, które brały udział w badaniu, największy udział stanowiły panie od 18. do 27. roku życia (39%), nieco mniej – 36% było w wieku 28-39 lat, najmniej zaś (25%) powyżej 50 lat. Aż 38% miało wyższe wykształcenie. Znacznie mniej było kobiet z wykształceniem zawodowym – 26%. Pozostałe respondentki miały wykształcenie podstawowe (17%) i średnie (19%). Na podstawie przeprowadzonych badań zanotowano, że 73% respondentek mieszkało na wsi od urodzenia. Pozostałe ankietowane kobiety (27%) stwierdziły, że są mieszkankami obszarów wiejskich od 5 do 10 lat. Wynikało to głównie z podjęcia pracy w gospodarstwie rolnym męża (17 kobiet) oraz nabycia nieruchomości na obszarach wiejskich (10 pań).

Większość kobiet (81%) mieszkała wraz z mężem (i dziećmi) we własnym mieszkaniu. Opinie respondentek wskazywały na dobrą sytuację mieszkaniową. Pozostałe kobiety (19%) stwierdziły, że swoje mieszkanie dzielą z rodzicami (bądź teściami). Niemal połowa (45%) respondentek posiadała mieszkanie o powierzchni powyżej 100 m², 30% kobiet miało mieszkanie od 90-100 m², 13% kobiet od 60-75 m², najmniej kobiet (12%) gospodarowało na powierzchni poniżej 60 m². Liczna grupa kobiet (80%) uważała, że powierzchnia użytkowa mieszkania jest wystarczająca dla ich potrzeb. Co piąta osoba (20%) stwierdziła, że posiadane warunki mieszkaniowe nie są wystarczające.

W grupie większości ankietowanych kobiet mężatek (75%) zaledwie 32% miało dzieci. Znaczna część kobiet bezrobotnych, zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy (30% respondentek) była zależna finansowo od męża (53%) bądź rodziców (pozostałe panie). Kobiet czynnych zawodowo, utrzymujących się z pracy własnej było 10. Grupa 20 respondentek pracowała wspólnie z mężem, prowadząc gospodarstwo rodzinne. Dane te pokazały, że problem bezrobocia w badanej grupie dotyczył znacznej liczby kobiet, co można było uznać za niepokojące zjawisko.

W badaniach zwrócono uwagę na czynnik finansowy wpływający na ocenę jakości życia, czyli poziom osiągniętych dochodów w gospodarstwie domowym respondentek. Dla znacznej liczby ankietowanych kobiet (44%) miesięczny dochód nie przekraczał 1000 zł. Na poziom środków finansowych od 1000-1500 zł wskazało 26% respondentek, a 30% kobiet swoje dochody oszacowało w przedziale od 2000 do 3000 zł. Zdaniem respondentek zależnych finansowo od osób trzecich, zmniejszenie wpływów do budżetu gospodarstw domowych, spowodowane brakiem pracy istotnie obniża na poziom i jakość życia. Ponad połowa badanych mieszkanek wsi (57%) wskazała, że odległość do najbliższego miasta mieści się w przedziale od 21 do 30 km, a 24% ogółu kobiet podała, że droga ta wynosi ponad 30 km. Co piąta (20%) kobieta miała do pokonania odległość od 1 do 10 km. Odległość od aglomeracji zniechęcała do poszukiwania pracy w najbliższym mieście. Jedno z pytań w kwestionariuszu ankiety dotyczyło przyczyn bezrobocia. Z badań wynikało, że prawie dla 60% bezrobotnych kobiet obowiązki domowe były głównym powodem braku pracy. Pozostałe respondentki wskazały, że miejsce zamieszkania było równie istotną barierą w podjęciu pracy. W grupie 30 respondentek, zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy chęć znalezienia zatrudnienia wyrażało 12 pań. Bezrobotne kobiety stwierdziły, że czynnikami, który mógłby zmienić ich status zawodowy są m.in. elastyczne godziny pracy, zwiększoną liczbą żłobków w pobliżu miejsc zamieszkania czy kursy zmieniające lub podnoszące ich kwalifikacje. Osoby te wskazywały wiele powodów braku pracy. Grupa 20 z nich utożsamiała ten stan z faktem braku wystarczająco dobrej oferty. Zdecydowanie mniej ankietowanych zwracało uwagę na brak doświadczenia (8 kobiet), brak odpowiedniego wykształcenia (22 panie), niespełnianie wymagań pracodawców (10 osób).

W grupie kobiet aktywnych zawodowo odnotowano, że średnio pracowały one w 2 miejscach pracy. Dominująca grupa kobiet wśród pracujących respondentek (60%) wykonywała pracę fizyczną m.in. w sklepach, w działach produkcji oraz firmie sprzątającej. Duża liczba kobiet bez pracy miała wyższe wykształcenie, a ten poziom edukacji czy kwalifikacji nie był wymagany. Można zatem było stwierdzić, że ankietowane kobiety nie wykonywały pracy zgodnej z ich wykształceniem.

Badane respondentki (70 kobiet aktywnych zawodowo) uważały, że największą barierą znalezienia pracy w gminie, w której mieszkały był przede wszystkim brak miejsc pracy. Istotne znaczenie miało także: bezrobocie (68 wskazań), niskie wykształcenie (60 wskazań) nieatrakcyjny wiek dla rynku pracy (24 wskazania) oraz konieczność przekwalifikowania się (61 wskazań). Większość respondentek zadeklarowała, że praca zawodowa jest ich głównym źródłem utrzymania. Dla 60% ogółu pracujących było to wyłączone źródło utrzymania, a dla pozostałych kobiet stanowiło dodatkowy dochód w gospodarstwie domowym. Najwięcej kobiet oceniło swoją jakość życia jako dostateczną (65% ankietowanych). Co 4. respondentka uznała, że poziom satysfakcji i zadowolenia z życia jest niedostateczny. Zaledwie jedna osoba oceniła swój standard życia jako bardzo dobry. Pozostałe 9 kobiet oceniło jakość życia jako dobrą.

Znaczna liczba kobiet (70%, ankietowanych) zadeklarowała wolę zamieszkania w mieście, ze względu na większe możliwości znalezienia pracy (17%), anonimowość (17%) oraz większy dostęp do atrakcji w mieście (42%). Według badanych kobiet zamieszkałych na obszarach wiejskich, największy wpływ na jakość życia miał stan zdrowia (53%), poziom zamożności (24%) oraz osiągnięte dochody (23%).

Tabela 1. Subiektywna ocena jakości życia badanych kobiet
 Table 1. Subjective assessment of life's quality according to respondents

Poziom jakości życia/Life's quality level	Bardzo wysoki/ Very high	Wysoki/ High	Średni/ Average	Niski/ Low
Odpowiedzi kobiet ogółem/Answers of women in general [%]	25,0	27,0	42,0	6,0
Odpowiedzi kobiet bezrobotnych/Answers of unemployed women [%]	0,0	7,0	63,0	30,0

Źródło: badania własne

Source: own research

W tabeli 1 zaprezentowano subiektywną ocenę jakości życia wśród badanej grupy kobiet według ww. 3 czynników oceny. Stwierdzono, że 25% kobiet oceniło swoją jakość życia na poziomie bardzo wysokim, 27% na poziomie raczej wysokim, a 42% na średnim. W konsekwencji tylko 6% respondentek oceniło swoją jakość życia na poziomie niskim. Zdecydowana większość kobiet bezrobotnych (63%) uznała, że żyje się im tak samo jak innym ludziom, odnosząc ocenę do średniego poziomu. Wśród kobiet bez pracy (7%) znalazły się takie, które stwierdziły, że żyje im się raczej lub zdecydowanie lepiej niż innym, utożsamiając odpowiedź z wysokim poziomem. Pozostałe kobiety bez pracy objęte badaniem stwierdziły, że żyje im się zdecydowanie lub raczej gorzej niż innym ludziom, czyli na niskim poziomie.

Oceniając czynniki wpływające na jakość życia mieszkańców wsi, zwrócono uwagę na opinię kobiet dotyczącą mieszkania na wsi. Odpowiedzi, którą udzieliły 52 ankietowane kobiety była zaskakująca, ponieważ nie dostrzegały żadnych pozytywnych walorów zamieszkania na obszarach wiejskich. Pozostałe ankietowane kobiety wskazały na m.in. takie walory, jak kontakt z przyrodą (14 kobiety), świeże powietrze (22 osoby), ciszę oraz spokój (12 kobiet).

Zdecydowana większość kobiet (69%) oceniła negatywnie pomoc instytucji w znalezieniu pracy, wskazując że proponowane wsparcie nie zaspokaja potrzeb bezrobotnych. Tylko 1% kobiet ocenił wsparcie instytucji jako dobre. Wśród problemów ekonomicznych, które należy rozwiązać w pierwszej kolejności, wskazano na: brak miejsc pracy (35%), słabą kondycję lokalnych przedsiębiorstw (18%) oraz niewielką liczbę małych i średnich przedsiębiorstw (17%).

Podsumowanie i wnioski

Największa liczba kobiet ogółem (42%), jak i kobiet bez pracy (63%) oceniła swój poziom życia jako średni. Ponad połowa kobiet (52%) nie zauważała zalet życia na wsi. 70% respondentek zadeklarowało chęć wyjazdu z miejsca zamieszkania. Udział kobiet określających swoje dochody na niskim poziomie do 1000 zł (44%), można uznać za znaczący. Co najmniej co 4. respondentka wskazała na wyższą kwotę, którą może miesięcznie dysponować – od 1000 do 1500 zł, a 30% kobiet oszacowało swój dochód na poziomie 2000-3000 zł.

Identyfikacja czynników wpływających na poziom życia badanych kobiet wykracza poza sferę materialną. Stan zdrowia to najważniejszy czynnik oceny jakości życia na wsi. W połączeniu ze stanem posiadania znacząco wpływał na stopień samozadowolenia. Zdaniem bezrobotnych kobiet dostępność miejsc pracy była istotnym czynnikiem warunkującym życie na wsi. Wśród ważnych problemów, jakie należy rozwiązać było przede wszystkim zwiększenie liczby ofert pracy dla kobiet na obszarach wiejskich (35%). Dobrym sposobem na likwidowanie barier w dostępie do zatrudnienia mogłoby być powstanie żłobków i przedszkoli czy rozbudzenie ducha przedsiębiorczości. Negatywną ocenę instytucjom pomagającym osobom bez pracy wyraziło 69% bezrobotnych kobiet, co należy wziąć pod uwagę w kształtowaniu systemu wsparcia dla ludzi poszukujących pracy.

Literatura/Bibliography

- Beskid Lidia, Róża Milic-Czerniak, Zbigniew Sufin. 1995. *Polacy a nowa rzeczywistość ekonomiczna: Procesy przystosowywania się w mikroskali* (Polish people and the new economic reality: The processes of adaptation in the microscale). Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.
- Bogucki Radosław. 2003. Ekonometryczny model subiektywnej jakości życia (Econometric model of subjective quality of life). *Problemy Jakości* 1: 22-26.
- Borys Tadeusz, Piotr Rogala. 2008. *Jakość życia na poziomie lokalnym – ujęcie wskaźnikowe* (Quality of life at the local level - indicative approach). Warszawa: UNDP.
- Bywalec Czesław, Leszek Rudnicki. 2002. *Konsumpcja* (Consumption). Warszawa: PWE.
- Kud Krzysztof, Marian Woźniak. 2013. Percepcja środowiskowych czynników jakości życia na obszarach wiejskich w województwie podkarpackim (Environmental factors affecting the quality of life in rural areas on the example of Podkarpacie region). *Humanities and Social Sciences HSS* 20 (4): 63-74.
- Ostasiewicz Walenty. 2004. *Badanie jakości życia z perspektywy historycznej. Ocena i analiza jakości życia* (The study of quality of life from a historical perspective. Assessment and analysis of the quality of life). Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej.
- Pieczonka Jacek. 2016. Jakość życia na obszarach wiejskich według młodzieży w kontekście podejmowania decyzji o miejscu rozpoczęcia aktywności zawodowej (Quality of life in rural areas according to young people in the context of making decisions about the place of studying and starting professional activity). *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 425: 125-140.
- Słaby Teresa. 2004. Poziom i jakość życia. [W] *Statystyka społeczna. Wybrane zagadnienia* (Level and quality of life. [In] Social statistics. Selected Issues), ed. Tomasz Panek, Adam Szulc, 1-203. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Stiglitz Joseph E., Amartya Sen, Jean-Paul Fitoussi. 2013. *Błąd pomiaru. Dlaczego PKB nie wystarcza* (Measurement error. Why GDP is not enough). Warszawa: PTE.

Summary

Many factors of micro and macroeconomic nature affect the level and quality of life of the population, including occupational activity and related remuneration or living conditions. Satisfaction of life is considered as the primary indicator of subjective quality of life assessment. The purpose of this paper was to present the level and quality of women's life with special attention paid to unemployed women in rural areas, based on the example of the Siedlce district. Quality of life was assessed on the basis of subjective factors. The main research tool was a questionnaire survey which enabled the information on the socio-demographic characteristics of the respondents and the analysis of the question. The conducted research found that the majority of the surveyed women from the rural areas of the Siedlce county assessed their standard of living as average. A large group of women living in rural areas declared their intention to emigrate to the city.

Adres do korespondencji
 dr hab. Halina Kałuza (orcid.org/0000-0002-0791-4345)
 prof. UP-H. dr inż. Agnieszka Ginter (orcid.org/0000-0003-2635-2867)
 Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
 Wydział Przyrodniczy, Instytut Agronomii
 ul. B. Prusa 12/14, 08-110 Siedlce
 e-mail: halina.kaluza.@interia.pl, aginter@vp.pl